Elektronik Vergi Uygulamalarının Vergi Denetimi Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği

The Impact of Electronic Taxation on Tax Auditing: The Case of Turkey

Asst. Prof. Dr. Tuğçe Uzun Kocamış (İstanbul University, Turkey)
Ph.D. Candidate H. Muhammet Kekeç (Istanbul University, Turkey)

Abstract

The advances in information and information technology provide companies with both speed and optimal benefit by using the internet intensively for every stage of their commercial activities and for all kinds of transactions. In order to reduce tax losses, it is necessary to utilize information technologies to develop new audit methods and techniques and to follow new practices in the world. It has become compulsory for public institutions to keep pace with the evolving information technology and to form the necessary information infrastructure.

E-applications prevent tax evasion and ensure tax incomes of countries not only to increase the quality of public service but also increase the taxpayer's transaction speed. With the transfer of taxpayers to electronic book and electronic document in order to conduct an effective tax audit and to obtain tax revenue studies on the establishment of a structure that is effective, fast working and using computer technologies well in the struggle with the informal economy are carried out by the tax administration.

In our work, electronic tax applications and tax audit in Turkey are explained under general headings and the process of transition to electronic tax audit is taken as basis on the basis of applications in the world. As a result, the contribution of computer and internet technology to the effectiveness of tax audit is an unquestionable reality.

1 Giriş

Küreselleşme olgusu toplumun her kesimini etkisi altına almıştır. Bilişim ve teknoloji alanındaki ilerlemelere paralel ülkelerin mali idarelerinin de yeniden yapılanması gündeme gelmiştir. Bu çerçevede ülkeler e-devlet yapılanmasına geçmişlerdir. Teknolojinin gücünün yadsınmadığı gerçeğinden hareketle devletlerin güçlü olmaları bilişim teknolojilerinin varlığı ile birlikte bu teknolojilerin etkin kullanımına da bağlıdır.

Türkiye'nin bu gelişmelerin gerisinde kalması beklenemez. Türkiye'de de vergi uygulamasındaki maliyetleri düşürmek ve teknolojik gelişmelerden faydalanmak amacıyla elektronik vergi uygulamalarına geçilmektedir. Maliye Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen uygulamalar ile mükelleflerin vergi işlemleri nedeniyle üstlendiği maliyetler azalırken hizmet hızı ve kalitesi artmaktadır.

Günümüzde, devletlerin kamu harcamalarını finanse etmek için ihtiyaç duyduğu en önemli kaynak vergi olup devlet bütçelerinin en önemli kalemi vergi kalemidir. Kamu harcamalarının finansmanında vergi gelirinin bu kadar önemli olması vergi denetimini de ortaya çıkarmıştır. Çünkü vergi, bir ülke için gelirin yanında adaleti de temsil etmektedir. Devletin gücünü her alanda gösterebilmesi ve gelir dağılımına göre adaletli vergi toplaması, verginin denetimiyle doğrudan ilişkilidir.

Bilgi teknolojisindeki gelişmeler devlet faaliyetleri gibi vergi denetimi açısından da birçok gelişmeye öncü olmaktadır. Artık devletler geleneksel yapıdan kurtulup, elektronik anlayışı kurumlarına benimsetmek zorundadırlar. Türkiye'de e-devlet projesi kapsamında sınırlı sayıda işletme ile Elektronik Fatura Kayıt Sistemi (EFKS) uygulamaya başlanılmıştır. Daha sonra belirli kriterlere sahip olan işletmelere e-fatura kullanma zorunluluğu getirilerek sisteme dâhil edilmiştir. E-fatura uygulamasının kullanan işletmeler bir sonraki aşama olan e-defter uygulamasını kullanmaya başlamışlardır. Vergi sistemi, kısaca bir ülkede belli bir zamanda mevcut olan tüm vergilerden oluşan bir bütünü ifade eder. Devlet açısından e-defter ve e-fatura uygulaması denetimin kolaylığı, vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesi en önemli avantajlardandır (Gökçen ve Özdemir 2016)

Çalışmamızda Dünya'da ve Türkiye'de elektronik vergi uygulamalarına değinilerek, vergi denetim kavramı ve e-denetime geçiş süreci ele alınmıştır. Vergi denetiminin etkinliğinde bilgisayar ve internet teknolojisinin katkısı yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

2 Dünyada ve Türkiye'de Elektronik Vergi Uygulamaları

Aşağıda kısaca Dünyada ve Türkiye'de elektronik vergi uygulamaları anlatılmıştır.

2.1 Elektronik Vergi Uygulamaları

Elektronik vergi yönetimi; vergi beyannamelerinin mükellefler veya vergi sorumluları tarafından elektronik ortamda doldurulup vergi idaresine ulaştırılmasıdır. Vergiler, internete bağlı bilgisayarlar ve çevrimiçi haberleşme araçları vasıtasıyla vergi dairesine gitmeden ödenebilmektedir. E-devlet uygulamasıyla çoğu gelişmiş ve

gelişmekte olan ülkede e-vergileendirme kullanılmaktadır. E-vergileendirme, verginin tahakkuku ve tahsilini sağlayan bir e- devlet uygulamasıdır. Teknolojik gelişmeyle birlikte uygulanan bazı elektronik vergi uygulamaları şu şekilde sayılabilir:

- **Elektronik Defter:** Şekil hükümlerinden bağımsız olarak Vergi Usul Kanununa ve/veya Türk Ticaret Kanununa göre tutulması zorunlu olan defterlerde yer alması gereken bilgileri kapsayan elektronik kayıtlar bütünü, E-defter uygulaması ile bilanço usulüne göre defter tutan Gelir ve Kurumlar Vergisi mükelleflerinin daha önce kağıt ortamda tuttukları yevmiye defteri ile defter-i kebirin elektronik ortamda tutulmasına, muhafaza ve ibraz edilmesine olanak sağlanmıştır.
- **Elektronik Beyanname (E-Beyanname):** Mükelleflerin vergisel işlemlerini yerine getirmede, gelişen BİT 'ten yararlanmak, beyannameler ile bildirim ve eklerin kolay, hızlı, ekonomik ve güvenilir olarak hazırlanıp idareye gönderilmesini sağlamak, beyannamelerin doldurulması sırasında yapılan hataları en az indirerek mükelleflerin mağduriyetini önlemek, vergi dairesinin beyanname kabul, tarh, tahakkuk ve tahsilat işlemlerini azaltarak iş yükünü hafifletme ve diğer alanlarda mükelleflere daha iyi hizmet vermek amacıyla e beyanname uygulaması oluşturulmuştur (GİB 2016).
- **E -Arşiv Fatura Uygulaması:** Bu proje çok sayıda fatura düzenleyen ve bu faturaların ikinci nüshalarını kağıt ortamında saklamaları kendileri için ağır yük oluşturan mükelleflerin, elektronik ortamda fatura oluşturmalarına, iletmelerine, muhafaza ve ibraz etmelerine olanak sağlamak amacıyla geliştirilmiştir (GİB 2016).
- **E-Bilet Uygulaması:** Bu proje, çok sayıda bilet düzenleyen ve düzenledikleri bu biletlerin ikinci nüshalarını kağıt ortamında saklamaları kendileri için ağır yük oluşturan mükelleflerin, elektronik ortamda bilet düzenlemelerine, iletmelerine, muhafaza ve ibraz etmelerine olanak sağlamak amacıyla geliştirilmiştir (GİB 2016).
- **E-Yoklama Sistemi:** Mükellef davranışları yönetimini çağın gerekleri doğrultusunda modern, dinamik ve organize bir yapı haline getirmek üzere internet, web ve kablosuz teknolojiler ile her yerde her zaman etkileşen sistemlerin yaygın kullanılmaya başlandığı günümüzde, e-devlet uygulamaları çerçevesinde yoklama ve denetim faaliyetlerinin mobil teknolojilerden yararlanarak iş amacıyla "Elektronik Yoklama" projesi hayata geçirilmiştir (GİB 2016).
- **Elektronik Fatura (E Fatura):** 397 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğin yayımı ile birlikte Elektronik Fatura Uygulamasına (e-Fatura Uygulaması) GİB tarafından başlanmıştır. Elektronik Fatura Uygulaması, standartlara uygun e-Faturaların, taraflar arasında güvenli ve sağlıklı bir biçimde dolaşımını sağlamak amacı ile oluşturulan uygulama olarak ifade edilmektedir. GİB'nin internet sitesinde E fatura uygulamasının 21.04.2017 tarihi itibarıyla kayıtlı kullanıcı sayısı 62.750 kişi olarak ifade edilmiştir.

20/06/2015 Tarih ve 29392 Sayılı Resmi Gazete 'de e-Fatura ve e-Defter uygulamalarının kapsamının genişletilmesi ve ihracat işlemlerinde e-Fatura uygulamasına ilişkin 454 Sıra Nolu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği yayımlanmıştır.

2.2 Dünyada ve Türkiye’de Elektronik Vergi Uygulamaları

Teknoloji alanındaki yaşanan değişim ve dönüşümler vergi idarelerinin otomasyon sistemlerini etkin kullanmalarına büyük imkan sağladığı ifade edilmektedir. Söz konusu teknolojik gelişmelerin sunmuş olduğu imkanlarla beraber mükellefler açısından birçok kolaylık sağlanmaktadır. Bu kolaylıklar vergi mükelleflerinin beyannamelerini elektronik ortamda verebilmeleri, beyannamelere yönelik tahsil ve tahakkuk işlemlerini bilgisayar yardımı ile yapabilmeleri, vergi mükelleflerinin gelir ve servet harcamaları ile ilgili bilgileri elektronik ortamda toplanabilmesi ve en nihayetinde vergi denetiminin bilgisayar destekli olması olarak ifade dileyebilir (Çetin 2010).

Avrupa açısından elektronik fatura uygulamasının kanuni dayanağı 2001/115/EC Avrupa Birliği KDV direktifidir. Mükelleflerin gerek maliyet baskısı gerekse de evrak yüklerinin azaltılması mükellefleri elektronik faturaya uyum noktasında daha hızlı ilgi duymalarını sağlamıştır. Hatta elektronik faturaya olan ilgi yalnızca özel sektörle sınırlı olmayıp, kamu harcama süreçlerinde etkinliğin ve kontrol düzeyinin artırılması noktasında elektronik fatura kamu kesiminin de dikkatini çekmektedir. Elektronik fatura uygulaması kamunun da desteğinin almasıyla önemli ölçüde gelişim imkanı bulmuştur. Elektronik fatura uygulamasının yaygınlaştırılması amacıyla bazı AB üyesi ülkeler yapılan kamu ile ilgili fatura işlemlerinin elektronik ortamda zorunlu kılan adımlar atmışlardır. Bu konuda verilebilecek örneklerin başında yer alan Danimarka, 2005 Şubat ayından bu yana kamu kurumlarına ait faturaları sadece elektronik ortamda kabul edilmektedir (Bayar, Ülkar ve Doğan 2013).

AB Ülkelerinde E-Fatura Uygulamasının Ana Hatları Elektronik fatura ile ilgili olarak en temel düzenleme niteliğinde olan 2001/115/EC sayılı Katma Değer Vergisi direktifi (28/11/2006 tarih ve 2006/112/EC sayılı KDV Ortak Sistemi hakkındaki Direktife entegre edilmiştir) faturalaşma işlemlerinin basitleştirilmesi ve harmonizasyonu amacına yönelik olarak hazırlanmış ve bünyesinde elektronik fatura alternatifine de yer verilmiştir. 2001/115 Avrupa Birliği direktifi ile e-faturanın oluşturulmasında, değiştirilmesinde kullanılacak üç temel yöntem belirlenmiştir. E-Faturada kullanılacak yöntemler (Bayar, Ülkar ve Doğan 2013):

- EDI (Elektronik Veri Değişimi)

- Elektronik İmza
- Diğer yöntemler

ABD’de vergi denetim faaliyetine konu olan vergi beyannameleri elektronik seçim sistemi belirlenmektedir. Vergi müfettişleri herhangi bir şekilde mükellefin defter kayıtları ve belgelerinden faydalanamıyorsa beyan edilmeyen gelirin tespitine ilişkin olarak “Dolaylı Metot” olarak ifade edilen sistemi kullanmaktadır. Vergi müfettişi bu sistemi kullanırken istatistiksel verilerden faydalanmak suretiyle de mükellefin bildirmediği gelirlerini de tespit edebilmektedir (Yetkiner 2002). ABD de elektronik vergi uygulaması daha çok verginin hesaplanmasında belgelendirme gücüğü yaşanan mükellefler açısından uygulanan bir yöntem olduğu ifade edilebilir.

İngiltere’de ise denetime konu olayların çoğu yerel dairelerce yerine getirilmekte olup incelemelerde farklı kurum kaynaklardan yararlanılmaktadır. Bunun yanı sıra bilgisayar sistemi, veri eşleştirme ve denetimde olası hedeflerin belirlenmesi amacıyla elektronik denetimden daha yoğun faydalanılması hedeflenmektedir (Can ve Kapusuzoğlu 2005). İngiltere’de e-devlet faaliyetleri göz önünde tutulduğunda, 1999’un Eylül ayında Performans ve İnovasyon Birimi’nin raporunda değinilen tavsiyeler hükümet bünyesinde yer alan Elektronik Temsilcilik Dairesi’nin kurulmasıyla hızlı bir yükselişe geçmiştir (Alptürk 2008).

Brezilya da elektronik vergi sistemlerinde devam eden iyileştirmeler ve özellikle de reformların kabul edilmesi son yıllara kıyasla daha da artmıştır. Brezilya’da son beş yılda Kamu Dijital Defter Kontrol Sistemi ya da SPED tarafından sunulan federal ve eyalet vergilerinin her ikisi için de eklenen elektronik vergi raporlama sistemlerinin zamanla daha da olgunlaştığı tespit edilmiştir. Bu anlamda elektronik vergi uygulamalarının gelişimi gerek mükellef gerekse de vergi müfettişleri açısından büyük kolaylık sağlamakta ve zaman açısından da Brezilya örneğinde olduğu gibi elektronik vergi sistemi sayesinde vergilendirmede idari süreç kısalmaktadır (Oğuztürk ve Ünal 2015) (Packman ve Lopez-Claros 2017).

Yine Güney Amerika da elektronik vergi sistemlerinde ve bilgi teknolojisinde yapılan iyileştirmeler mükelleflerin vergilendirme ve vergi ödemeleri için gereken sürenin azalmasında önemli bir rol oynamaktadır. Elektronik dosyalama ve ödemenin gerçekleştirildiği ekonomilerde, hazırlık süresini azaltmak için sistemdeki hataları düzeltmek veya vergi sistemlerini muhasebe sistemleriyle bütünleştirmek gibi çabalar elektronik vergi sistemleri daha da geliştirmektedir. Buna ek olarak, Kenya ve Fiji gibi bazı ekonomiler, vergi prosedürlerinin sadeleştirmek veya azaltmak, vergi süreci ile ilgili dosyaların azaltılması ve vergi mükelleflerinden daha az bilgi sunmalarının istenmesi mükelleflerin desteğini ve memnuniyetini ortaya çıkarmıştır (Packman ve Lopez-Claros 2017).

Jamaika, vergi türüne göre küresel ortalama ödeme sayısı açısından büyük bir düzelme göstererek 2015 yılında küresel ortalama ödeme sayısını 26 dan 11 düşürmüştür. Jamaika’da elektronik vergi beyannamesi birkaç yıl önce tanıtılmasına rağmen vergi mükelleflerinin vergi beyannamelerini elektronik olarak sunmaları 2015 yılından itibaren başlamış ve hızla yaygınlaşmıştır. Jamaika’nın bu durumu, Moğolistan ve Kosova’nın pozisyonuna benzemektedir (Packman ve Lopez-Claros 2017).

Endonezya açısından ise elektronik vergi beyanının zorunlu olması gibi diğer elektronik vergi uygulamaları mükelleflerin vergi yükümlülüklerini yerine getirmenin idari yükünü daha da kolaylaştırmaktadır (Packman ve Lopez-Claros 2017).

Türkiye’de vergi harcaması noktasında karşılaşılan maliyetlerin azaltılması bütçe açısından büyük önem taşımaktadır. Bu amaçla yürütülen çalışmalardan biriside elektronik vergi uygulaması olarak karşımıza çıkmaktadır (TÜBİTAK-Bilgem-YTE 2017). Aynı zamanda vergi idaresi vergi teftiş elemanlarının sayısını ve denetim imkanlarını artırırken, elektronik denetim alanına da ağırlık vererek daha fazla mükellef ve konu hakkında inceleme yapılmasını hedeflemektedir (Oğuztürk ve Ünal 2015).

Vergi idareleri, performansı artırmak için teknolojinin gücünden yararlanmaktadır (EY 2017). Dünya Ekonomik Forumu tarafından hazırlanan Küresel Rekabet Raporu’nda ülkelerin en son teknolojileri uygulayabilme durumları incelenerek bir sıralama yapılmıştır. Bu sıralamanın yapılmasında çeşitli kriterler (ülkelerin hizmet sunum şekilleri, teknoloji üretme yetenekleri, insan sermayesi, hukuki alt yapıları gibi) önemli rol oynamaktadır. Aşağıdaki tabloda ülkelerin teknolojiye uygun olma durumlarındaki sıralaması yer almaktadır:

En Son Teknolojiyi Uygulayabilme Sıralaması		
Sıra	Ülke	Puan
1	Switzerland	6.4
2	Luxembourg	6.4
3	United Kingdom	6.3
4	Sweden	6.3
5	Hong Kong SAR	6.2
...	...	...
63	Thailand	4.3
64	Colombia	4.3
65	Georgia	4.2
66	Mauritius	4.2
67	Turkey	4.2
68	Mongolia	4.1
69	Argentina	4.1
...	...	...
135	Malawi	2.3
136	Yemen	2.2
137	Burundi	2.0
138	Chad	1.9

Tablo 1: Ülkelerin En Son Teknolojiyi Uygun Olma Durumu (Technological Readiness) **Kaynak:** The Global Competitiveness Report 2016-2017

Türkiye 2016 yılında 4,2 puan ile 67'inci sırada yer almaktadır. Bu durum, Türkiye' nin henüz e-dönüşüm sürecinde yapması gereken işlerin olduğunun göstergesidir. Maliye Bakanlığı'nın konuya ilişkin çalışmaları devam etmektedir.

Türkiye'de 2002 yılında kurulan hükümet tarafından oluşturulan acil eylem planında E-dönüşüm Türkiye Projesi'ne değinilmiş olup ilgili projenin yönetimi, takibi, incelenmesi ve yönlendirilmesi amacıyla Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı yetkilendirilmiştir. Bu yetki kapsamında DPT kuruluşu altında Bilgi Toplum Dairesi Başkanlığı kurulmuştur. Bununla birlikte 27 Şubat 2003 tarihinde yayımlanan 2003/12 sayılı başbakanlık genelgesi ile E-dönüşüm Türkiye Projesinin amaçları, kurumsal yapısı ve uygulama esasları ortaya konulmuştur (Öz ve Bozdoğan 2012).

Türkiye'de gelir idaresi başkanlığı iş yükünün, vergi maliyetinin ve bürokrasinin azalmasına yönelik teknolojik imkanlardan faydalanmaktadır. Teknolojik imkanlar vergi uygulamalarının daha hızlı ve daha etkin işlemesine imkan vermektedir. Söz konusu uygulama ile idare iş yükünü ve maliyeti azaltırken mükellef açısından ise bürokrasi ve evrak yoğunluğu problemi azalmaktadır. Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından yayımlanan 2015 yılı faaliyet raporunda ifade edildiği üzere 2015 yılında Başkanlığa 225.203 adet evrak gelmiş ve 128.653 adet evrak ise gönderilmiştir. E-Devlet uygulamasına geçilmesiyle evrak sayısında ve dolayısıyla iş yükü ve ekonomik maliyetlerde azalış yaşanması hedeflenmektedir (GİB 2016). İllerin otomasyon durumu aşağıdaki tabloda özetlenmektedir.

İLLERİN OTOMASYON DURUMU					
(31.03.2017 Tarihi İtibariyle)					
İl Kodu	İl Adı	EVDO'lu Vergi Dairesi Sayısı	EVDO MOTOP' lu Vergi Dairesi Sayısı	EVDO'lu Malmüdürlüğü Sayısı	TOPLAM
81	İl	415	17	582	1024

Tablo 2: İllerin Otomasyon Durumu **Kaynak:**

http://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/IOD.htm

Gelir İdaresi Başkanlığı'nın internet sitesindeki veriler ışığında e-fatura, e-defter, e-arşiv uygulamalarının kullanımıyla 115 bin adet ağacın kesilmesi engellenmiş olup 750 milyon TL'lik bir tasarruf sağlanmıştır. Ayrıca Gelir İdaresi Başkanlığı e-bilet, e-arşiv, e-fatura, e-defter, e-ticaret, e-yoklama, yeni nesil ödeme kaydedici cihazlar gibi uygulamalar, kayıt dışı ekonomiyle mücadelede de önemli bir katkı sağlamıştır (TÜBİTAK-Bilgem-YTE 2017).

Elektronik vergi uygulamalarının denetim açısından önemi yürütme organı olan vergi idaresinin yayınlamış olduğu tebliğlerinden anlaşılmaktadır. Söz konusu elektronik vergi uygulamaları denetim personelinin işini kolaylaştırırken mükellefe de sürekli denetim algısını sağlayacağından kayıt dışı faaliyetleri de engelleyecektir.

3 Vergi Denetimi Kavramı ve E-Denetim

Vergi, kamu hizmetlerinin karşılanması amacıyla devletin bireylerden cebren aldığı parasal değerleri ifade etmektedir. Devlet bu görevini yerine getirirken anayasal bir güce dayanmaktadır. Denetim ise genel olarak, iktisadi faaliyet ve olaylarla ilgili iddiaların, önceden saptanmış ölçütlere uygunluk derecesini araştırmak ve sonuçları ilgi duyanlara bildirmek amacıyla, tarafsızca kanıt toplayan ve bu kanıtları değerleyen sistematik bir süreçtir.

Vergi denetimi, vergi kanunları ile vergiye tabi tutulan mükellef ve işlemlerin tam olarak kavranabilmesine ve vergi idaresi ile mükelleflerin mevcut vergi sisteminde yer alan ilke ve kurallara uygun davranıp davranmadıklarını belirlemeye yönelik olan ve vergi idaresi tarafından yapılan işlemlerin tümüdür (Oğuztürk ve Ünal 2015). Ülkemizde, vergi denetim görevinin genel çerçevesi yoklama, vergi incelemesi, arama, bilgi toplama ve istihbarat arşivi oluşturmak şeklindedir (Rakıcı 2011).

Vergi idaresinin ve özellikle mükellefin yasalara uygun bir şekilde hareket edip etmediğinin kontrol edilmesi anlamına gelen vergi denetimi, kayıt dışı ekonominin önlenmesi ile vergilemede sosyal adalet ve eşitlik ilkesini açısından son derece önemli bir fonksiyon üstlenmektedir. Vergi denetiminin amaçları mali, ekonomik, sosyal ve hukuki olmak üzere dört gruba ayrılabilir (Somuncu 2014).

1. Mali Amaç: Vergi denetiminin mali amacı bütçeye ek kaynak sağlamak olarak açıklanabilir.
2. Ekonomik Amaç: Verginin mali amacının dışında kayıt dışı ekonomi ile mücadele etmek, enflasyonist etkileri ortadan kaldırmak gibi ekonomik bir kısım amaçları daha bulunmaktadır
3. Hukuki Amaç: Vergi denetiminin bir diğer amacı da vergi kanunlarının uygulanmasını sağlaması; özellikle devletin saygınlığını ve gücünü göstermesidir.
4. Sosyal Amaç: Anayasada çerçevesi çizilmiş olan herkesin malî gücüne göre vergi ödemesini ve gelir dağılımında adaleti sağlamak, verginin sosyal amacıdır.

E-vergileme uygulaması mükelleflerin yasal zorunluluklarını yerine getirirken kolaylık sağlamasıyla birlikte, elde edilen bilgilerin diğer kurumlardan elde edilen bilgilerle değerlendirilmesi vergi toplama fonksiyonlarını etkin hale getirmiştir.

Elektronik defter, kayıt ve belgelerin oluşturulması, kaydedilmesi, iletilmesi, muhafazası ve ibrazı ile defter ve belgelerin elektronik ortamda tutulması ve düzenlenmesi uygulamasına ilişkin usul ve esasları belirlenmesine, elektronik ortamda tutulmasına ve düzenlenmesine izin verilen defter ve belgelerde yer alması gereken bilgileri internet de dâhil olmak üzere her türlü elektronik bilgi iletişim araç ve ortamında Maliye Bakanlığına veya Maliye Bakanlığının gözetim ve denetimine tâbi olduğu ifade edilmiştir. Gelir İdaresi Başkanlığı'nın vergi yönetimi kapsamında yaptığı çalışmalar son yıllarda büyük bir ilerleme kaydetmiştir. Kayıt dışılığın önlenmesinde etkin vergi denetimi önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Bilişim teknolojilerinden faydalanılması denetim uygulamalarına da etkinlik kazandırmıştır.

Elektronik ortamda denetime imkan veren, Maliye Teftiş Kurulu Denetim Bilgi Sistemi Projesi (MTK DEBİS) ve Maliye Bakanlığı'nın yapmış olduğu tüm mali ve mali olmayan işlemleri elektronik ortama taşımak amacıyla Maliye SGB.net Projesi gibi projeler yürütülmektedir (Çetin 2010). İş ve işlemlerin bilişim teknolojileri kullanılarak otomasyona dayalı bir şekilde gerçekleştirilmeye başlanmasıyla birlikte iş ve işlemlerin elektronik olarak denetimi zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

4 Sonuç ve Değerlendirme

Günümüzde küreselleşme ve çok uluslu şirketlerin artmasıyla birlikte vergi denetimi güçleşmektedir. Denetimin etkinliği bilişim teknolojilerindeki gelişmeler sayesinde artmaktadır. Vergi kayıplarını azaltmak için bilişim teknolojilerinden faydalanılarak yeni denetim yöntem ve teknikleri geliştirmek ve dünyada ki yeni uygulamaları takip etmek gerekmektedir. E-defter ve e-faturanın evrensel standart bir veriye göre oluşturulması hem Türkiye'de hem de uluslararası alanda her türlü raporlama ve denetim faaliyetleri için şeffaf, esnek ve kolay analiz edilebilir bir çerçeve sunmaktadır. Böylece oluşan standart veriyle başta veri madenciliği olmak üzere her türlü iş zekâsı çalışmaları için çok uygun bir altyapı oluşturarak, akıllı teknolojilerin kullanımı mümkün hale getirmektedir.

Geleneksel denetim yaklaşımları daha çok geçmişe odaklanmaktadır. Denetimlerin günümüzde artık elektronik araçlar üzerinden ve elektronik ortamda yapılıyor olması Kamu Otoritesini de klasik/geleneksel denetimlerden farklı bir denetim faaliyetine başlamaya itmiştir. Öncelikle, denetlenecek elektronik belgenin sıhhatli bir şekilde oluşturulması sağlanmalıdır. Bu aşamadan sonra elektronik belge (e-defter, e-fatura v.s.) üzerinde ilgili mevzuatın ön gördüğü denetimlerin yapılarak zaman ve maliyet tasarrufu kaçınılmaz olacaktır.

Mükelleflerin yürütmüş oldukları ulusal ve uluslararası faaliyetleri elektronik ortamda yürütmeleri vergi denetimi alanında da büyük kolaylıklar sağlayacaktır. Böylece vergi yükünün adil dağılımı ve etkin denetimden söz etmek mümkün olacaktır.

Kaynakça

- Alptürk, 2008. Elektronik Denetim Rehberi. Gelirler Kontrolörleri Derneği, İstanbul.
- Bayar, Ülkar, ve Doğan. 2013. Türkiye'de ve Avrupa'da E-Fatura Uygulaması. <https://biltek.sanayi.gov.tr> (Nisan 16, 2017 tarihinde erişilmiştir).
- Can, ve Kapusuzoğlu. 2005. "Çeşitli Ülkelerde Vergi Denetiminin Organizasyonu ve Çıkarılabilecek Bazı Dersler", *Vergi Dünyası Dergisi*, no. 283, s. 22-31.
- Çetin, Güneş. 2010. "Bilişim Teknolojilerindeki Gelişmelerin Vergilemede Kayıt Düzeni Ve Denetim Uygulamalarına Etkisi", *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, **II**, no. 1, s. 79-86.
- EY. 2017. Indirect tax audits in the digital age. <http://www.ey.com/gl/en/services/tax/vat--gst-and-other-sales-taxes/ey-ch1-indirect-tax-audits-in-the-digital-age> (Nisan 22, 2017 tarihinde erişilmiştir).
- GİB. 2016. Gelir Dairesi Başkanlığı Faaliyet Raporu. <http://www.gib.gov.tr> (Nisan 20, 2017 tarihinde erişilmiştir).
- Gökçen, ve Özdemir, 2016. "TÜRKİYE'DE MUHASEBE UYGULAMALARINDAN E-Defter ve E-Fatura Uygulaması", *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, **XII**, no. 46, s. 137-154.
- Oğuztürk, ve Ünal, 2015. "Türkiye'de Vergi Denetiminde Yeni Dönem", *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, **VII**, no. 13, s. 207-237.
- Öz, ve Bozdoğan, 2012. "Türk Vergi Sisteminde E-Maliye Uygulamaları", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakülte Dergisi*, **XVII**, no. 2, s. 67-92.
- Packman, ve Lopez-Claros, 2017. World Bank Group paying taxes report. <http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Special-Reports/Paying-Taxes-2017.pdf> (Nisan 16, 2017 tarihinde erişilmiştir).
- Rakıcı, 2011. "Vergi Denetiminin Yeni Yapısı Ve Denetimin Kayıtdışılığı Önleme Fonksiyonu", *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, **VII**, no. 14, s. 343-362.
- Schwab, Klaus, ve Xavier Sala-i-Martin, 2016. The Global Competitiveness Report 2016-2017. <http://www3.weforum.org> (Mart 20, 2017 tarihinde erişilmiştir).
- Somuncu, 2014. "Yaygın ve Yoğun Vergi Denetimi: Hukukî Yapı ve Uygulamanın Değerlendirilmesi", *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, no. 43, s. 133-173.
- TÜBİTAK-Bilgem-YTE, 2017. Türkiye'de E-Devlet Genel Görünümü. <https://www.dijitaldonusum.gov.tr/wp-content/uploads/2016/12/TUBITAK-BILGEM-YTE-TurkiyedeEDevletGenelGorunumRaporu2017.pdf> (Mart 20, 2017 tarihinde erişilmiştir).
- Yetkiner, 2002, "A.B.D Vergi İdaresince Kullanılan Beyanname Seçim ve Vergi İnceleme Yöntemleri", *Vergi Dünyası Dergisi*, no. 250, s. 84-88.